

Flere indiske ofre for hjemmebrent

■ Antall personer som har drukket seg ihjel på giftig hjemmebrent i India har vokst til minst 136. De fleste dødsopfrene er fattige slumbeboere, opplyser indisk politi. 270 mennesker ligger på sykehus med forgiftning, og for flere skal situasjonen være livstruende. Politiet har arrestert 600 mennesker og stengt 1200 hjemmebrentanlegg. Rundt 1000 liter skal ha vært solgt til kneiper i Ahmedabad, hovedstaden i delstaten Gujarat. Gujarat er den eneste av Indias 28 delstater der det hersker fullstendig alkoholforbud. (NTB-DPA)

Mugabe hardt ut mot vestlige land

■ Zimbabwes president **Robert Mugabe** kritiserer vestlige ledere for å sette betingelser for å gi hjelp til det kriserammede landet. Mugabe sa i går at vestlige land ydmyket statsminister **Morgan Tsvangirai**, da han i juni var på rundreise for å drøfte bistand. Kravet om reformer som betingelse for hjelp er forkastelig, fremholdt presidenten. – La oss ikke godta å bli ydmyket enda mer. Vi går heller til de vennene som er villige til å samarbeide med oss, og som ønsker et samarbeid mellom likeverdige partnere, sa Mugabe. (NTB-Reuters-DPA)

Italiensk gissel løslatt på Filippinene

■ En italiensk Røde Kors-arbeider som har vært holdt fanget av opprørere på Filippinene i nesten seks måneder, er løslatt. **Eugenio Vagni** (61) ble i natt brakt til en militærbase på øya Jolo på Filippinene av en lokal politiker som har forhandlet med kidnapperne. – Jeg er veldig glad, endelig er hans prøvelser over, sier leder av Røde Kors på Filippinene **Richard Gordon**. Organisasjonen har vært bekymret for medarbeiderens helse og det har kommet rapporter om at Vagni hadde behov for medisinsk behandling mens han satt i fangenskap. (NTB)

Ny Iran-ivitt til vestlige land

■ Iran varsler en serie nye utspill overfor vesten som blant annet kan gi grunnlag for nye samtaler om sikkerhet, sier Irans utenriksminister **Manouchehr Mottaki**. Han var i går svært avdempet i sin reaksjon på G8-landenes advarsel mot Irans angivelige forsøk på å skaffe atomvåpen. – De hadde ulike syn. Vi for vår del vil presentere vår egen pakke, som kan gi grunnlag for forhandlinger om alle regionale og internasjonale spørsmål, sa Mottaki. Obama har advart mot å fortsette å trosse verdenssamfunnet i striden om atomprogrammet. (NTB-Reuters-AFP)

Interessen for jødisk

■ Tusenvis kommer til festival i Krakow

Jødisk dans og klezmermusikk. Under festivalen holdes kurs i gamle kunster. FOTO: THE JEWISH CULTURE FESTIVAL

Tradisjonelle retter, fantastiske bordoppdekninger og karikerte typer i vakre omgivelser. Mange tiltrekkes av det eksotiske i en gammel kultur. FOTO: THE JEWISH CULTURE FESTIVAL

Sorgen etter Holocaust har tre faser. – Først gråter vi, så kommer stillheten. Den tredje, vanskeligste og vakreste, er sangen, sier lederen for den jødiske kulturfestivalen i Krakow.

INGRID BREKKE

Aftenposten i Krakow

Janusz Makuch gløder når han snakker, siterer berømte rabbinere og orker knapt å snakke om antisemittisme.

Han er ikke selv jøde, men et eksempel på et fenomen som kan gjenfinnes i mange europeiske land: En økende interesse for jødisk kultur.

Det viser seg i form av etableringen av jødiske museer, fascinasjon for klezmermusikk eller gjennom små og store kulturarrangementer, der Krakow-festivalen kanskje er den mest kjente.

– Da jeg kom til Krakow på 80-tallet, var byen så godt som uten jødisk liv. Jeg ville bidra til å bevare den jødiske kulturen som hadde sitt sentrum i Polen. På den ene siden er Polen en jødisk kirkegård på grunn av tyskerne som drepte 6 millioner jøder, på den andre siden ga de som ble drept oss en arv, en jødisk kulturarv som betyr noe i vårt polske kulturlandskap. Vi må anerkjenne det, sier Makuch. – Gjennom å lære mer om jødisk kultur, lærer vi også mer om oss selv.

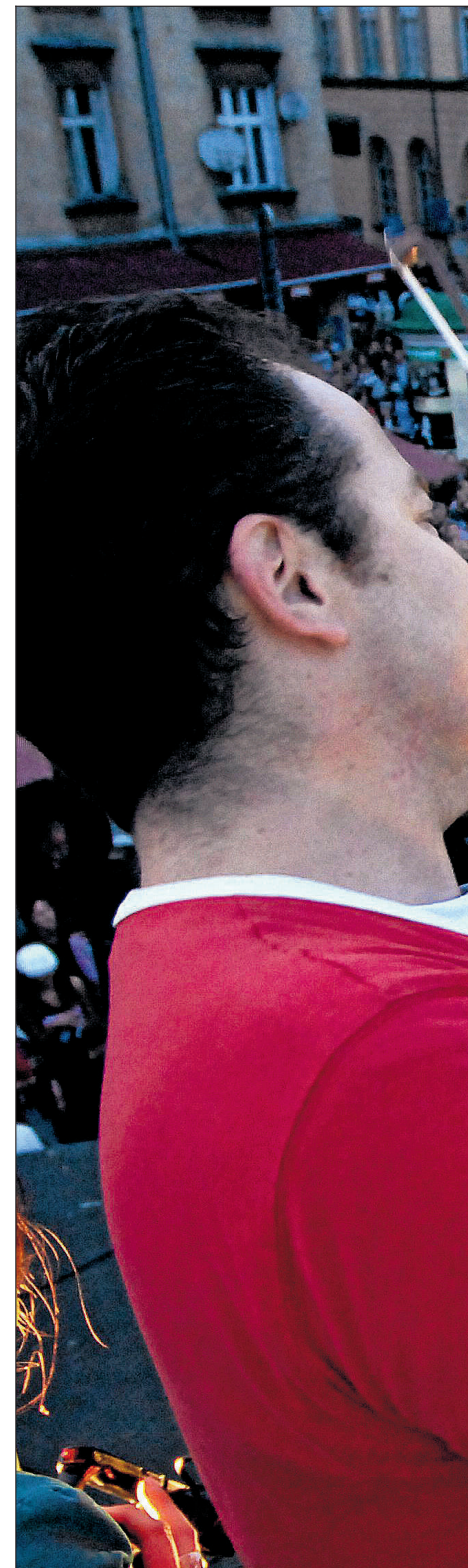
Kurs i Jiddisch. Den første festivalen i den gamle jødiske bydelen Kazimierz fant sted i 1988, som en ren akademisk begivenhet. Dagens er blitt mye, mye større, med et program som omfatter guidede turer, kurs i jiddisch

sang, papirklipp, matlaging, utallige konserter og religiøse seremonier. Delvis gjennom penger fra amerikanske og israelske stiftelser er bydelens synagoger og jødiske bygninger blitt renoveret.

Under festivalen fylles den store og svært vakre tempel-synagogen til randen, en sterk opplevelse i et land der jødisk kultur var så godt som utryddet i årevis.

Det er mange grunner til denne oppblomstringen. Interessen for det jødiske var en del av opposisjonen mot kommunistregimene, og da jernteppet falt, åpnet det seg en mulighet for utfoldelse her. Dessuten kunne jøder fra hele verden endelig besøke sine forfedres land i Polen, Tsjekkia, Russland og andre østeuropeiske land, en tilgang som hadde vært ytterst vanskelig siden Holocaust.

Ikke bare i øst. Men også i Italia og Frankrike ser man økt interesse. Enkeltpersoner motive-

– Her kan publikum nyte jødisk levende kultur, sier Janusz Makuch. Han har arrangert jødiske kulturfestivaler i Krakow siden 1988.

FOTO: INGRID BREKKE

res kanskje av en vag skyldfølelse knyttet til krigen, noen har akademiske interesser eller drømmer om et mer flerkulturelt samfunn, enkelte tiltrekkes av det eksotiske i en gammel kultur, andre igjen har falt pladask for den livlige klezmermusikken.

Det siste er i alle fall ikke vanskelig å forstå, og i Kazimierz tyter musikken ut av synagoger og kafeer til langt på natt, til jublende applaus fra tilreisende fra mange land, entusiastisk lokalbe-

kultur våkner på ny

Ikke-jøder tiltrekkes av det eksotiske

Utekonert i Krakow. Den polske byen syder av liv under den jødiske kulturfestivalen. Hit kommer stadig flere ikke-jøder, som vil lære om den jødiske kulturen.

FOTO: THE JEWISH CULTURE FESTIVAL

folkning og tilfeldige turister. Restaurantene serverer «gefillte fish» og souvenirselgerne tilbyr jødiske hodeplagg og plastfigurer.

Mer enn fest. Noen kommer for musikk og stemning, andre har mer seriøse behov. Amerikansk-polske Yale J. Reisner leder en festivalworkshop i genealogi, og gir spesielt amerikanere råd om hvordan man kan spore slekt gjennom det polske byråkratiet, noe som er langt enklere enn mange frykter.

– Først er det alltid tre myter om konsekvensene av Holocaust som må knekkes, sier han. – At det i Europa ikke finnes noen fysiske spor eller steder igjen, at det ikke finnes dokumenter, og at det ikke lenger bor jøder her.

At det bor jøder i Europa, er ekstra synlig akkurat her, akkurat nå. Men de er en bitte liten minoritet. Når festivalen er over og de besøkende har reist hjem, er det omtrent 200 jøder igjen i Krakow. Før krigen var det 70 000.

ingrid.brekke@aftenposten.no

Jøder i Europa

Før andre verdenskrig bodde det nærmere 9,8 millioner jøder i Europa.

Polen hadde den største jødiske befolkningen, med 3,5 millioner, ti prosent av innbyggertallet.

Nærmere 6 mill. jøder ble drept under andre verdenskrig, halvparten av dem var polske.

I 1946 emigrerte ca. 170 000 polske jøder til Israel.

Kommunistregimets antisemittiske politikk førte til at ytterligere 30 000 emigrerte etter 1968.

I dag bor anslagsvis 10 000 jøder i Polen.

(Kilder: Ruth Ellen Gruber: *Virtually Jewish*, University of California Press.

Izabela Dahl og Einhart Lorenz: *Jødene i Polen*, HL-senteret)

Aftenposten fakta

- Polakker er ikke antisemitter

Polen har rykte på seg for å være spesielt antisemittisk. Det skyldes flere forhold – blant annet at polakker som hadde skjult og hjulpet jøder under krigen, ble forfulgt i tiden etter 1945. Helt til i dag har det vært vanskelig å få disse til å stå frem.

En annen grunn til det antisemittiske ryktet, er en ny bølge av forfølgelse etter 1968. Etter dette ble jødisk religion og kultur i praksis lagt død i Polen, frem til gjenopplivingen mot slutten av åttitallet.

– Disse antisemittiske holdningene og gjerningene skyldes kommunistisk propaganda. Man må huske at Polen var under sovjetisk kontroll, sier Edyta Gawron, professor i jødiske studier ved Universitetet i Krakow, og medlem av styret for det jødiske museet.

Hun avviser på det sterkeste at den polske befolkningen er spesielt antisemittiske, og sier at forholdet mellom jøder og polakker er godt.

– Selv om det selvsagt finnes unntak, for eksempel ekstreme katolske grupper, sier hun.

Viktig festival. Gawron har selv jødisk bakgrunn, og kommer fra en liten by utenfor Krakow. Hun mener at den årlige kulturfestivalen er svært viktig for den jødiske befolkningen, og bekrefter også at interessen for jødisk kultur er stor hos lo-

kalbefolkningen, og særlig fra unge polakker.

– Hit til det jødiske museet kommer for eksempel polske familier som gjerne vil at barna skal lære jødisk dans eller hebraiske skrifttegn.

– Vi har også stadig flere besøk fra skoleklasser, og lærere som vil ha hjelp til undervisningen. Dessuten har vi et samarbeid med statsministerens kontor om et program der israelske og polske ungdommer møtes og snakker om historien, sier Gawron.

ingrid.brekke@aftenposten.no

«Hit til det jødiske museet kommer polske familier som gjerne vil at barna skal lære jødisk dans eller hebraiske skrifttegn»

Edyta Gawron, professor i jødiske studier